

GRAD U NEGATIVU. POTENCIJAL JAVNOG PROSTORA UNUTAR POVIJESNE VARAŽDINSKE GRADSKE JEZGRE

Rad u svojoj osnovi želi ukazati na mogućnosti urbane obnove, odnosno revitalizacije povijesne gradske jezgre grada Varaždina. U analitičkom dijelu teksta naglašava se značenje kulturnog i prostornog identiteta grada, dok se u drugom dijelu, određuju konkretna mjesta za urbanu intervenciju.

UVOD

Varaždinska povijesna jezgra jedna je od najznačajnijih barokno- klasicističkih urbanih cjelina u Hrvatskoj, te je kao takva dobro istražena, valorizirana i zaštićena. Međutim jezgra nije muzej, već je živi i aktivni sudionik konstantnih transformacija. Iako je spomenički fond u dobrom stanju, jezgra posjednjih desetljaća prolazi kroz niz negativnih procesa kao što su odumiranje tradicionalnih funkcija i gubitak heterogenosti, nedostatak sadržaja, loše stanje stambenog fonda s problemima parkiranja i opskrbe te gentrifikacija i gubitak populacije kao posljedica ovih pojava. Ova nemogućnost povijesne jezgre da zadovolji potrebe svojih stanovnika u konačnici je rezultirala njezinim polaganim odumiranjem.

No, kako se boriti protiv toga? U potrazi za odgovorom na to pitanje nastalo je i ovo istraživanje.

GRAD U NEGATIVU. NEIZGRAĐENI PROSTOR VARAŽDINSKE POVIJESNE JEZGRE

Grad je prije svega trg, agora, diskusija, rječitost. U stvari, grad ne treba imati kuće - već same fasade su dovoljne. Klasični gradovi bazirani su na porivima suprotnim od udomaćavanja. Ljudi grade kuću kako bi živjeli u njoj, ali osnivaju grad kako bi izašli iz kuće i sreli se s drugima koji su također izašli iz svoje.

Jose Ortega i Gasset

U svojoj analizi grada moderne arhitekture, Colin Rowe predlaže njegovu usporedbu sa povijesnim gradom, u kojem pronalazi njegovu suprotnost. Prema Roweu, oni bi se gotovo mogli prikazati kao dvije alternativne lekture nekog Gestalt dijagrama koji ilustrira fenomen figura- pozadina. Jedan je gotovo bijel a drugi crn; jedan je akumulacija solida u praznini koja ostaje netaknuta, drugi je akumulacija praznina u solidu; u oba slučaja pozadina je ono što promiče drugačiju kategoriju figure: u slučaju grada moderne arhitekture to je objekt, a u slučaju povijesnog prostor.¹ Upravo taj prostor, ta akumulacija praznina u gusto izgrađenom urbanom tkivu povijesne jezgre i njena sposobnost da djeluje kao katalizator transformacije predmet su ovog istraživanja.

Slika 1. Varaždinska povijesna jezgra, Plan figura i pozadina; vlastita elaboracija

Kako se ne bismo izgubili u preopćenitoj klasifikaciji izgrađeno/neizgrađeno ili javno/ privatno, precizirat ćemo još detaljnije zonu i predmet istraživanja. Povijesna gradska jezgra Varaždina obuhvaća površinu od cca 35 ha, i odnosi se na prostor omeđen ulicama V. Nazora na sjeveru, P. Preradovića na istoku, ulicom A. Cesarca na jugu te Kapucinskim trgom i ulicom S. Vraza na zapadu. Od ukupnih 35 ha njezine površine, čak 55% je neizgrađeno. Od toga cca 4 ha odnosno

¹ Metodu figura- pozadina Rowe koristi za urbanističke analize u svom djelu "Grad kolaž". Metoda je bazirana na fenomenu gestalt percepcije, odnosno sposobnosti ljudskog oka da prije percipira cjelinu, a tek kasnije njene sastavne dijelove, što sugerira da je cjelina važnija od dijelova.

11.42 % zauzimaju ulice i trgovi, cca 7 ha odnosno 21% parkovi i postojeće zelene površine, te čak 7,6 ha odnosno 21.7% unutarnja dvorišta blokova.

Slika 2. Varaždinska povijesna jezgra, trgovi; vlastita elaboracija

Slika 3. Varaždinska povijesna jezgra, parkovi i zelene površine; vlastita elaboracija

Slika 4. Varaždinska povijesna jezgra, dvorišta blokova; vlastita elaboracija

Fokus ovog istraživanja je neizgrađeni prostor povijesne jezgre koji ima potencijal da djeluje kao nositelj njene revitalizacije.

U skladu s time, identificirane su dvije vrste takvog prostora unutar jezgre:

1. prostori koji određuju formu, razumijevanje i sliku grada
2. unutarnja dvorišta blokova

PROSTORI KOJI ODREĐUJU FORMU, RAZUMIJEVANJE I SLIKU GRADA

“Ambientalna slika može biti raščlanjena na 3 dijela: identitet, strukturu i značenje. (...) Efikasna slika zahtjeva, kao prvo, identifikaciju objekta, što pak zahtjeva njegovu distinkciju u odnosu na druge objekte, njegovo prepoznavanje kao odvojeni entitet. (...) Kao drugo, slika mora uključivati vezu objekta s promatračem i s drugim objektima. Kao posljednje, taj objekt mora imati neko značenje, praktično ili emotivno, za promatrača.”

Kevin Lynch

U ovu grupu spadaju javni prostori koji su lako prepoznatljivi i čitljivi po svo-
me obliku i reprezentativnom identitetu.² Svaki grad ima svoje referentne točke,
mjesto koja pripadaju memoriji grada i koja su ključne točke njegova identiteta. U
takve referentne točke spadaju i tri Varaždinska trga, koja ćemo obraditi u ovom
poglavlju. Obraditi ćemo ih kroz njihov povijesni razvoj, jer "ništa se ne doživljava
samo po sebi, već je uvijek u vezi sa svojim konturama i prethodnim iskustvima"³,
i kroz njihovu morfologiju, jer "nema načina da se forma odvoji od značenja."⁴

Slika 5. Tri varaždinska trga, vlastita elaboracija

Trg kralja Tomislava i Franjevački trg

Prvobitno naselje iz kojeg se razvio grad Varaždin nastalo je se kao uzdužno
naselje s obje strane stare antičke ceste- *Via exercitualis* krajem 12. stoljeća. Razvoju
naselja pogodovala je blizina utvrde- *castrum comitis*, koji je pak postojao vjero-
jatno već krajem 11. stoljeća, a svakako početkom 12. stoljeća. *Castrum comitis*
pružao je naselju sigurnost, te omogućavao razvoj trgovine i obrta. Jezgra tog pr-
vobitnog naselja, koje se prvi put spominje 1181. godine pod nazivom *Garestin*,
bila je romanička župna crkva (danas crkva sv. Nikole) koja datira iz 12. stoljeća.

² Oriol BHOIGAS: *La ciudad como espacio proyectado*; katalog izložbe "La arquitectura del espacio público. Formas del pasado, formas del presente", str. 10, 1999.

³ Kevin LYNCH: *La imagen de la ciudad*, Barcelona 2008.

⁴ Robert VENTURI: *Complejidad y contradicción en la arquitectura*, Barcelona 2008.

U 13. stoljeću, neposredno uz *Via exercitualis*, grade i hospitalci sv. Ivana svoj samostan i crkvu, koju nakon provale tatara u ruševinama preuzimaju franjevci.⁵

O tom događaju piše profesor Krešimir Filić gdje opisuje dolazak franjevaca u Varaždin 1244., kada su "preuzeli ruševine ivanovačke crkve i samostana, koji se nalažahu usred gradskog naselja, zadovoljavajući se potporom i dohotkom nekadašnjeg ivanovačkog posjeda Kučan, što su ga odmah kod dolaska sigurno dobili od vladara Bele, ukoliko im nijesu pravili neprilika i poteškoća gradska općina i susjedni plemići."⁶

Prof. Mira Ilijanić nudi pak drugačije tumačenje: "Svakako dolazak Tatara nije bio razlog za odlazak križara iz Varaždina, kako su neki mislili, jer iz ranije spomenute listine Bele IV saznajemo da je župan Mihajlo obranio "confinia nostra circa Varosd et Petouiam" od Tatara.⁷ S tom tezom se slaže i franjevac Paškal Cvekan koji piše: "Spomenuta listina kralja Bele IV, koju prof. Mira Ilijanić spominje, za nas je više nego značajna, jer je sigurna dokaz da Tatari nisu u Varaždinu bili."⁸

Usprkos tim oprečnim mišljenjima, niti jedna od teza ne dovodi u pitanje poziciju crkve i samostana, koji su bili izgrađeni paralelno sa *Via exercitualis*, u samom središtu prvobitnog naselja. Neposredno uz franjevačku crkvu razvija se i prvi gradski trg. On je nastao spontano, kao tipični srednjovjekovni ljevkast trg, konstruiran od strane zajednice na mjestu pogodnom za zajedničke aktivnosti. Obuhvaćao je prostor današnjeg Franjevačkog trga i Trga kralja Tomislava, koji ostaju jedan prostor sve do 15. stoljeća, kada se počinju formirati obrisi novog središta grada- *Forum*, koji je u potpunosti zaživio u 16. Stoljeću. Forum (današnji Trg kralja Tomislava- Korzo) je pak tipični primjer renesansnog pravokutnog trga.⁹

Iako nije u potpunosti sačuvana, trasa stare *Via exercitualis*, koja je svojedobno bila najvažnija prometnica naselja, i dalje je jasno vidljiva u planu suvremenog Varaždina u potezima ulica braće Radića te Kukuljevićevoj ulici, ali na mjestu franjevačke crkve i samostana, koji svojom postavom odudaraju od regulacijskih linija ostalih, kronološki mlađih objekata na tom potezu upravo zbog toga što su u vrijeme svoje izgradnje pratili prometnicu uz koju su izgrađeni.

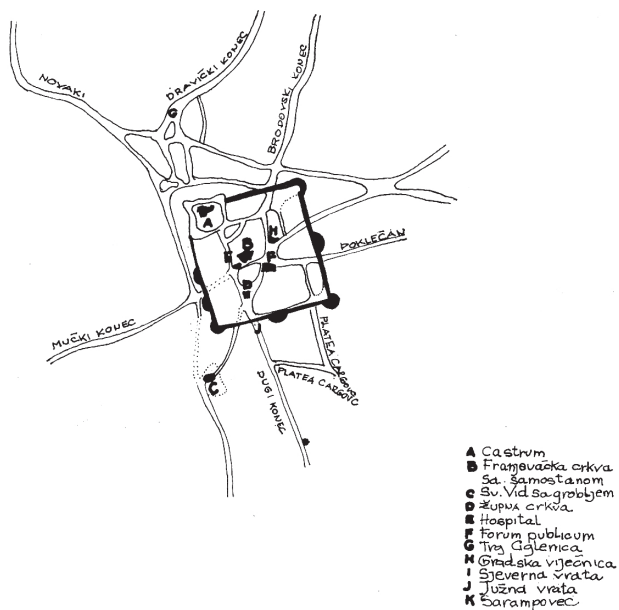
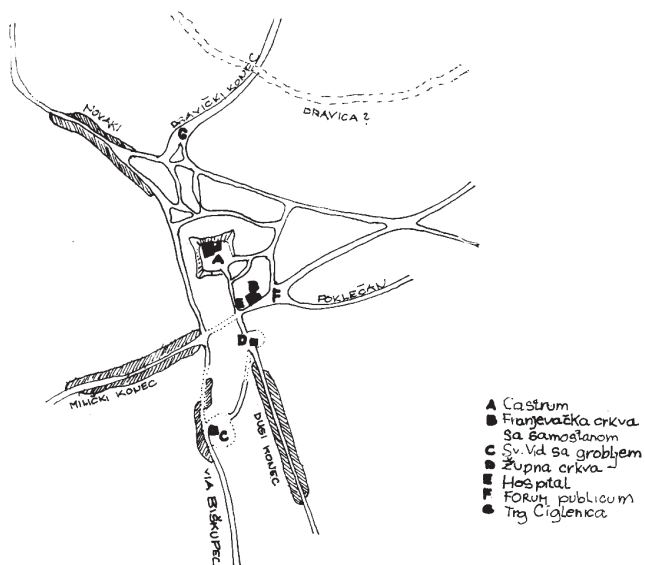
⁵ Ivy LENTIĆ KUGLI: Povijesna urbana cjelina grada Varaždina, Zagreb 1977., str 70.

⁶ Krešimir FILIĆ: Franjevci u Varaždinu, Varaždin 1944., o. c. str. 13.

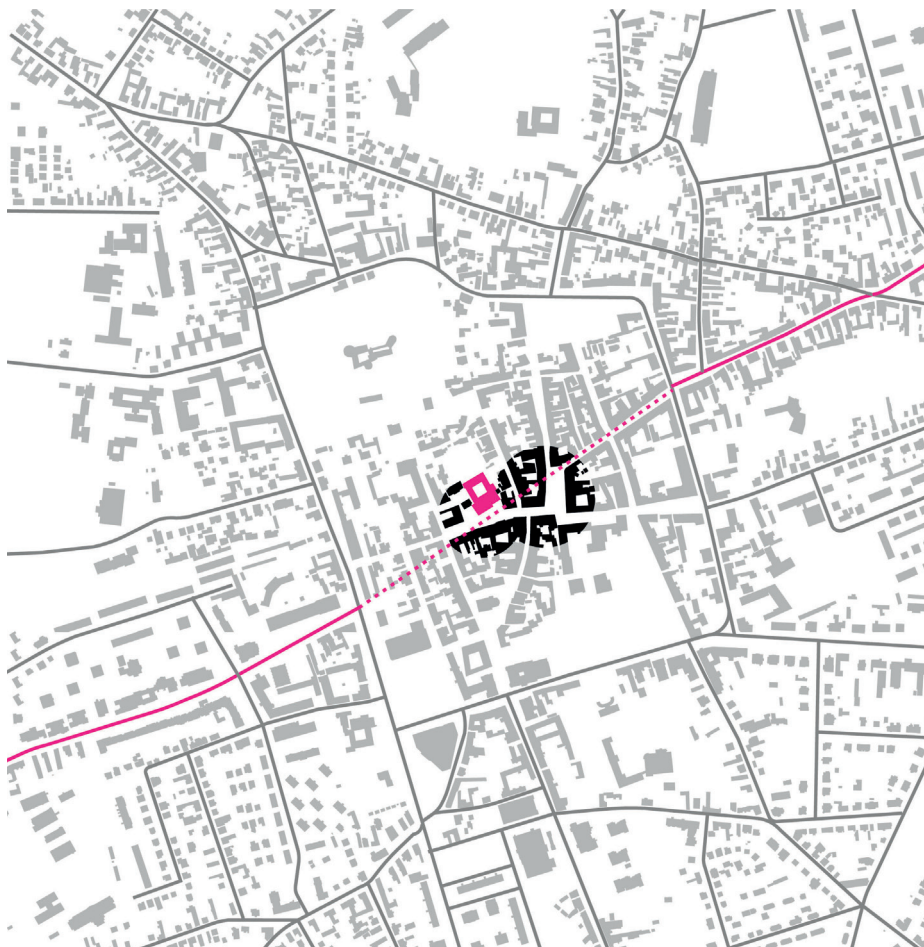
⁷ Mira ILIJANIĆ: Prilog historijskoj urbanističkoj dokumentaciji Varaždina od postanka do 16. stoljeća, Peristil br. 6-7, Zagreb 1963.-1964., o. c. str. 24

⁸ Paškal CVEKAN: Djelovanje franjevaca u Varaždinu, Varaždin 1978., o. c. str. 41

⁹ Mira ILIJANIĆ: Osvrt na nastanak dvaju varaždinskih trgova- GMV, br. 5, Varaždin, 1975.

Slika 6. i 7. Skica tlocrta Varaždina u 15. i 16 stoljeću; izvor: I. Lentić Kugli: Povijesna urbana cjelina grada Varaždina, precrtano iz studije M. Ilijanić, Prilog historijskoj urbanističkoj dokumentaciji Varaždina od postanka do 16. stoljeća, Peristil br. 6-7, Zagreb 1963.- 1964., str. 24 i 25.

Slika 8. Položaj Via exercitualis u odnosu na franjevačku crkvu i samostan;
vlastita elaboracija

Franjevački trg i Trg kralja Tomislava obnovljeni su par godina. Tom prilikom prostor ispred ulaza i bočno od Franjevačke crkve je deniveliran, čime se formirao maleni prilazni trg u čijem središtu se nalazi spomenik Grguru Ninskom, ali i čudan prostor trokutastog tlocrtnog oblika bočno uz crkvu. Na taj način je ovaj prostor, koji svojom morfologijom ukazuje upravo na položaj *Viae exercitualis* i prvobitnog srednjovjekovnog trga negiran i odvojen od ostatka čiji je fizički i povijesno bio dio. Ovo ne baš sretno rješenje, ponajprije zbog nespretnog odvajanja ovog prostor od njegova ostatka, koji je pak tretiran više kao ulica, a ne trg, pokazuje upravo nerazumijevanje morfoloških i povijesnih specifičnosti tog prostora.

Slika 9. Franjevački trg oko 1889. , izvor: I. Lentić Kugli:
Povijesna urbana cjelina grada Varaždina

Slika 10. Trg kralja Tomislava krajem 19. stoljeća, izvor: I. Lentić Kugli:
Povijesna urbana cjelina grada Varaždina

Trg slobode

“Povijest nas je naučila da se trg formira spontano, kao dodirna točka između dva urbana elementa različitog porijekla ili između grada i njegove periferije. Ova vrsta kontaktnog trga zove se trg- vrata.”

Pierre Lavedan

Kao što je spomenuto u prethodnom poglavlju, već u 12. stoljeću središte prvobitnog naselja Varaždin bila je župna crkva, centar svakog tadašnjeg vjerskog, javnog, kulturnog i ekonomskog života.¹⁰ Župna crkva je po svojoj postavi slobodnostojeća u prostoru koje je okružuje, što je pak pojava tipična za sjever Europe, gdje su crkve često postavljene “pa ako i ne točno u sredini trga, onda ipak s ophodom koji teče uokolo.”¹¹

Ovakav položaj nastaje zbog postojanja groblja oko crkve, što je i ovdje bio slučaj- uz župnu crkvu u srednjem vijeku nalazilo se groblje. Zbog toga je prilikom urbanizacije povijesne jezgre taj prostor ostao neizgrađen, te se oko crkve spontano formirao trg. U 16. stoljeću, nakon utvrđivanja naselja bedemima i jarcima, na mjestu ulaska *Ulice dugi konec* u grad formiraju se južna gradska vrata ili *Porta civitas inferior*. Duž te ulice, a pogotovo u blizini gradskih vrata, razvija se već vrlo rano jedno od prvih gradskih predgrađa.¹² To daje trgu slobode atribut pravog Lavedanovskog trga-vrata. Zbog tako specifične lokacije i morfologije, ne možemo se ne zapitati o potencijalu ovog prostora. U središtu trga nalazi crkva, što je jedini takav primjer unutar povijesne varaždinske jezgre - sve ostale crkve u jezgri su poluugrađene franjevačka i uršulinska) ili ugrađene (isusovačka crkva). Svojim specifičnim položajem, crkva djeluje istovremeno kao element koji zauzima prostor, i element koji definira prostor, kao pozitivna figura i kao pasivna pozadina.¹³ Velika je šteta što se do tog zaključka može doći samo ovakvim analizama, jer je Trg slobode danas konfuzno mjesto koje se ne može nazvati ni trgom ni ulicom, eventualno nekakvim raskršćem, u svakom slučaju radi se o stanju nedostojnom prostora ovakve vrijednosti.

¹⁰ Ivy LENTIĆ KUGLI: Povijesna urbana cjelina grada Varaždina, Zagreb 1977. , str 70

¹¹ Camillo SITTE: Gradogradnja prema umjetničkim načelima, Zagreb 2010., o.c. str 80

¹² Ivy LENTIĆ KUGLI: Povijesna urbana cjelina grada Varaždina, Zagreb 1977. , str. 79.

¹³ Colin ROWE, Fred KOETTER: Ciudad collage, Barcelona, G.Gili, 1981., str. 80.

Slika 11. Trg slobode, Plan figura- pozadina, vlastita elaboracija

S obzirom na relativno dobro stanje spomeničkog fonda i javnog prostora u povijesnoj jezgri, ovakav tretman ovog važnog prostora iznanađuje.

Da bi javni prostor bio ispravno korišten, mora biti jednostavno i jasno shvatljiv, a, prema riječima katalonskog arhitekta i urbanista Oriola Bhoigasa, "najvažniji faktor za razumijevanje javnog prostora upravo je njegova fizička definicija. (...) Bit grada je forma, slika i značenje njegovih javnih prostora."¹⁴

PROSTOR BUDUĆEG RAZVOJA- DVORIŠTA BLOKOVA

Drugu grupu prostora koji su predmet znanstvenog interesa ovog istraživanja čine prostori potpuno drugačijeg karaktera od prethodno opisanih. Radi se o prostorima koji nisu dio grandioznog baroknog lica ovoga grada, o prostorima koji nisu vidljivi turistima i neupućenim prolaznicima, ali svejedno su tu, sa svojim očaravajućim ambijentima i tajnim životima. Poput svijeta za sebe, oni predstavljaju jedan potpuno drugačiji grad - grad u negativu. Radi se, naravno, o dvorištima blokova povijesne gradske jezgre.

¹⁴ Oriol BHOIGAS: La ciudad como espacio proyectado; katalog izložbe "La arquitectura del espacio publico. Formas del pasado, formas del presente", str. 10, 1999.

Slika 12. Trg slobode 1873., izvor: I. Lentić Kugli:
Povijesna urbana cjelina grada Varaždina

Ti prostori čak i nisu javni - imaju veoma kompleksnu vlasničku strukturu; no prostor su golemog potencijala čijim bi se otvaranjem, uređenjem i javnim korištenjem obogatio postojeći sustav javnih prostora nizom specifičnih ambijentata, što u konačnici moglo učiniti Varaždin posebnim ne samo u Hrvatskoj, već i šire. Za razliku od Zagreba, koji ima na stotine dvorišta blokova, Varaždin ih ima mnogo manje - tek dvadesetak. Otvaranjem dvorišta ostvarile bi se poprečne pješačke veze, stvorile bi se nove mogućnosti korištenja, aktivirala bi se zona prizemlja na nivou čitave jezgre te bi se pridonijelo njenoj revitalizaciji.

Metoda reorganizacije neizgrađenih površina u suvremenom urbanizmu poznata je pod nazivom rekonfiguriranje površina.¹⁵ Bazirana je na projektima manjeg mjerila izvedenim umjerenim sredstvima, a koji imaju veliku snagu transformacije. Urbanost se u ovim zahvatima postiže upravo kroz promišljeno projektiranje i korištenje javnog prostora. Rekonfigurirati se može čitav niz neiskorištenih prostora, od zastarjelih prostora u potrebi za reprogramiranjem do potpuno novih prostora koji služe kao uporišta urbanog rasta. Od ove strategije naročito mogu profitirati tradicionalni gradski centri kao Varaždinski, jer im ona

¹⁵ Joan BUSQUETS: Gradovi - 10 linija: Pristupi planiranju gradova i otvorenog teritorija; istraživački projekt, osvrt na provedeno istraživanje iz Harvard Design Magazine, jesen 2006/ zima 2007; izvor: Čovjek i prostor, br. 632-633, 2007.

Slika 13. Ulična mreža povijesne jezgre obogaćena pješačkim vezama kroz dvorišta blokova, vlastita elaboracija

može podariti novi život bez troškova koji prate velike strukturne zahvate. Najbolji primjeri uspješnosti ove metode su trgovi, parkovi i otvoreni javni prostori Barcelone, Lyona i Rotterdama.

Sličan program urbane obnove proveo je grad Beč. U programu pod nazivom *Viennese block urban redevelopment*¹⁶ traženi su načini za poboljšanje i reciklažu čitave zone prizemlja gradskih blokova - od prizemlja zgrada, javnog prostora unutar bloka pa sve od ulice do ulice, sve kao dio planerskog procesa. Ciljevi su bili poboljšanje kvalitete zone prizemlja, otvaranje blokova povijesnog gradskog tkiva i stvaranje kvalitetnih zelenih zona, stvaranje zajedničkih prostora između blokova - zelenih parkova i uličnih prostora za različite socijalne grupe područja za koje se provodi urbana obnova, implementacija menadžmenta obnove bloka koji koordinira dioničare, stanare, male prodavaonice i uslužne objekte te redefiniranje gustoće gradskog tkiva bazirano na novim urbanističkim planovima.

¹⁶ Betul BRETSHNEIDER: *Comprehensive Urban Renewal: More than a Building Regeneration: a Case Study in Vienna*; REAL CORP 2010: *Cities for everyone*, Vienna, 2010.

U slučaju Varaždina, osim reciklaže zone prizemlja i sadržajnog reprogramiranja koji bi vratili izgublenu heterogenost toliko važnu za povijesnu jezgru, uređenjem i javnim korištenjem dvorišta blokova stvorila bi se potpuno nova vrsta prostora - svojevrsnog "prijelaznog" prostora između privatnog i javnog. Ovakvi intimniji, polu-javni prostori obogatili bi grad spektrom novih ambijenata i doživljaja, nudeći njegovim stanovnicima i turistima nove aktivnosti. Skriveni vrtovi, parkovi i trgovine, renesansne kolonade građanskih kuća nevidljive s ulice, male umjetničke galerije, restorani i trgovine, sve je to nešto što može udahnuti novi život ovom uspavalom gradu.

Slika 14., 15. i 16. Tajni život varaždinskih dvorišta

Gradska vlast je u suradnji sa Turističkom zajednicom već počela raditi na otvaranju dvorišta blokova, no dvorišta nasumice, bez jasne strategije i cilja, gledano isključivo s komercijalnog i turističkog aspekta. Pritom se zaboravlja da jezgra ponajprije pripada njenim građanima, te problem jezgre nikako nije problem samo jedne struke, već svih nas, i jedino tako se može i riješiti: dijalogom svih struka i stvaranjem platforme za integralnu urbanu obnovu.

PRIJEDLOG INTERVENCIJE: URBANA AKUPUNKTURA

“Uvijek sam se nadao da će jednim ubodom igle biti moguće liječiti bolesti. Načelo vraćanja energije mjestu koje je bolesno ili umorno pomoću jednostavnog uboda ima veze sa revitalizacijom tog mjesta i područja koje ga okružuje. Mislim da možemo i moramo primijeniti neke od “čarolija” medicine u gradovima, jer mnogi su bolesni, neki gotovo neizlječivo. Baš kao što medicina treba interakciju između liječnika i pacijenta, u urbanizmu je također potrebno da grad reagira. Dotaknuti neko područje na način koji može pomoći da ga se izliječi, poboljša, da se stvore pozitivne lančane reakcije. Za revitalizaciju potrebna je intervencija- učiniti da organizam počne raditi na drugačiji način.”

Jaime Lerner: Uvod u urbanu akupunkturu

Kako zadatak znanosti nije samo istraživati, već i upozoriti na problem i pokušati pronaći rješenje, tako i ovo istraživanje završava sa konkretnim prijedlogom intervencije. Obje vrste obrađenih prostora posjeduju potencijal da se njihovim promišljenim projektiranjem i korištenjem postigne urbanost. Urbanost je karakteristika prostora koji je mjesto tranzita i slučajnih susreta, karakteristika prostora kakvi definiraju sliku grada. Naš je zadatak pronaći takve prostore i “pritisnuti” ih na način da izazovu pozitivne promjene za čitavu zonu koja ih okružuje. Urbana akupunktura, kako je naziva Jaime Lerner¹⁷, ima za cilj pronaći nove vidove korištenja prostora, budeći ih tako iz sna i pretvarajući ih u mjesta susreta; jednostavno rečeno- izvući ljude na ulicu. Što se više grad koncipira kao integracija različitih funkcija, različitih socijalnih i dobnih grupa i događaja, više uspjeha će imati. U tome leži i ključ revitalizacije varaždinske povijesne jezgre.

¹⁷ Jaime Lerner je brazilski arhitekt i urbani planer, koji je u 3 navrata bio gradonačelnik Curitiba (1971.-75., 1979.-84., 1989.-92.) a zatim i guverner pokrajine Parane. NY Times ga je proglasio jednim od 25 najznačajnijih mislilaca 20. stoljeća. Autor je knjige “Acupuntura urbana” u kojoj prenosi iskustva koja je stekao u svojoj dugogodišnjoj praksi.

Slika 17. Urbana akupunktura, vlastita elaboracija

ZAKLJUČNE MISLI

Kroz povijest javni prostor nalazi se u službi društva i njegovih potreba. Od grčke agore preko srednjovjekovnih spontano formiranih trgova pa sve do danas, javni prostor predstavlja fizički okvir zajedničkog života. Mjesto je susreta, kulturalne razmjene i socijalne interakcije. Zbog toga razmišljati o javnom prostoru znači razmišljati o gradu, o načinima života u gradu, o načinima korištenja prostora, te o formama preko kojih se taj prostor stvara i reprezentira. Nije samo indikator kvalitete života u gradu, već i instrument za održavanje i revitalizaciju povijesnih centara i periferije. Osim Barcelone, imamo niz pozitivnih primjera iz prakse drugih europskih gradova, koji je pokazali da je javni prostor osnovni element za stvaranje i rekuperaciju grada. Zašto i mi ne bismo učili od njih? Javni prostor već imamo, sad samo moramo naučiti kako ga bolje koristiti.

LITERATURA

1. Ivy LENTIĆ KUGLI: Povijesna urbana cjelina grada Varaždina, Zagreb 1977.
2. Krešimir FILIĆ: Franjevci u Varaždinu, Varaždin 1944.
3. Mira ILIJANIĆ: Prilog historijskoj urbanističkoj dokumentaciji Varaždina od postanka do 16. stoljeća, Peristil br. 6-7, Zagreb 1963-1964.
4. Mira ILIJANIĆ: Osvrt na nastanak dvaju Varaždinskih trgova, GMV br. 5, Varaždin 1975.

5. Paškal CVEKAN: Djelovanje franjevacu u Varaždinu, Varaždin 1978..
6. Camillo SITTE: Gradogradnja prema umjetničkim načelima, Zagreb 2010.
7. Colin ROWE, Fred KOETTER: Ciudad collage, Barcelona 1981.
8. Kevin LYNCH: La imagen de la ciudad, Barcelona 2008.
9. Robert VENTURI: Complejidad y contradicción en la arquitectura, Barcelona 2008.
10. Jordi BORJA, Zaida MUXI: Espacio público, ciudad y la ciudadanía, Barcelona 2000.
11. Jaime LERNER: Acupuntura urbana, Editoria Record 2003.
12. La ciudad como espacio proyectado; katalog izložbe "La arquitectura del espacio publico."
13. "Formas del pasado, formas del presente", Triennale di Milano 1999.
14. Čovjek i prostor, br. 632-633, Zagreb, 2007.

SAŽETAK

GRAD U NEGATIVU. POTENCIJAL JAVNOG PROSTORA UNUTAR POVIJESNE VARAŽDINSKE GRADSKE JEZGRE

Zamišljeno kao lektura grada temeljena na poznatim činjenicama, ovo istraživanje premještanjem fokusa urbane analize s izgrađenog na neizgrađeni javni prostor pokušava ukazati na sposobnost tog prostora da djeluje kao katalizator urbane transformacije. Detektirane su dvije vrste prostora: povijesni prostori reprezentativnog karaktera, te unutrašnjost gradskih blokova kao prostori budućeg razvoja. Samo istraživanje ima dvodjelnu strukturu. Dok se u prvom, analitičkom dijelu kroz povijesni razvoj javnog gradskog prostora naglašava njegovo značenje u stvaranju kulturnog i prostornog identiteta grada, u drugom dijelu detektiraju se konkretna mjesta za urbane intervencije. To su neadekvatno tretirani prostori čijom bi se transformacijom znatno pridonijelo revitalizaciji povijesnog gradskog tkiva. Ovdje posebno mjesto zauzima tema unutrašnjosti gradskih blokova kao mjesta posebnog potencijala čijim bi se otvaranjem, aktivacijom i javnim korištenjem obogatila postojeća mreža javnih prostora, stvorile nove mogućnosti korištenja te u konačnici obogatio način života unutar jezgre. Time se ovo istraživanje, hibrid između urbanističke analize i prijedloga intervencije, privodi svom konačnom cilju - prijedlogu strategije za integralnu urbanu obnovu.

Ključne riječi: urbana obnova; urbana regeneracija; revitalizacija; povijesna gradska jezgra; javni prostor; urbana akupunktura; varaždinski blok.

SUMMARY

CITY IN NEGATIVE. THE POTENTIAL OF PUBLIC SPACE WITHIN THE HISTORIC CITY CENTRE OF VARAŽDIN

Conceived as a reading of the city based on known facts, this research shifts urban analysis focus from built to the unbuilt public space, attempting to imply the capability of that same space to act as a catalyst of urban transformation. Two types of space are detected within the historic city center: historic spaces of representative character, and the city block courtyards as areas for future development. The research is formed as a two-part structure. The first, analytic part emphasizes the importance of public space in the creation of cultural and spatial identity of the city through its historical development and usage. The second part detects and suggests specific places for urban interventions. Transformation of these inadequately treated public spaces which would significantly contribute to the revitalization of the historic urban fabric. Subject of particular interest are the city blocks and their courtyards, which are recognized as spaces that hold great potential for urban regeneration. In such a way this research, a hybrid between urban analysis and intervention proposal reaches its final goal: to propose an urban renewal strategy.

Key Words: urban renewal; urban regeneration; revitalization; historic city center; public space; urban acupuncture; city block courtyards.